

Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quae est in Christo Jesu. Ubi autem iniquitas abundaverat: statim ut credidi, amplius cepi diligere Christum, qui mihi magna peccata dimisit.

Fidelis sermo & omni acceptione dignus. Quem omnes credant, & omnium conscientiarum verum esse cognoscant.

Quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere. Ergo & me salvavit inter ceteros peccatores: tunc enim merito mihi praedicatorum, si solos iustos vocare vellent.

Quorum primus ego sum. Hic, sum, pro fui, ponitur: sicut Matthaeus dicitur publicanus, cum jam Christi esset Apostolus.

Sed ideo misericordiam consecutus sum. Ut David ait: Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te convertentur. Si mihi viderint indulta peccata, tunc docebo neminem desperare debere.

Ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam. Qui etiam persecutoribus conversis non solum indulget, sed etiam confert apostolatus honorem.

Ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam. Ad exemplum, ut ne desperent.

Regi autem saeculorum immortalis, invisibilis, soli Deo honor & gloria in saecula saeculorum: amen. Qui mihi veniam tribuit non merenti. Rex enim parvi temporis & mortalis, ac visibilis, & capax consortis, honorem & gloriam temporalem habere potest, non tamen sempiternam.

Hoc praecipuum commendo tibi fili Timothee. Hucusque de statu suo, quomodo adversarius responderet: hinc dat auctoritatem ordinandi, docendi: quaeque praecipua sunt commendata.

Secundum precedentes in re Prophetias. Secundum quod etiam ante hoc officium habebas gratiam prophetandi.

Ut milites in illis bonam militiam. Bona militia est, in qua contra diabolum & vitia militatur.

Habens fidem. Pro armis, fidem in Christo perfectam. Et bonam conscientiam. Implendo quod doces.

Quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt. Male vivendo, ipsam quoque fidem perdidit, quam habere videbantur: sive etiam jam vitia defendentes.

Ex quibus est Hymeneus & Alexander. Qui amore vitiorum, ad haeresim transierunt.

Quos tradidi satanae: ut discant non blasphemare. In interitum carnis, ut ex praesenti correptione discant futurum iudicium non negare: ad emendandum traditi, non ad perendum.

Caput II.

OB SECRO igitur primum omnium fieri obsecrationes. Obsecratio, impensior est oratio.

Orationes, postulationes, gratiarum actiones. Pro eo quod nos dignos fecit, etiam pro his qui vos persequuntur & tribulant.

Pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt. Ut cognoscant Deum: sive, ut subiectas habeant gentes. Illorum enim in pace, tranquillitas nostra consistit: sed & si nobis Christianis sit persecutionis turbatio, omnis inquietudo cessabit.

Ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Ad hoc nos vult esse quietos, ut pietate & castitate, non dissensione atque luxuria, tranquillitas nostra proficiat.

Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo. Ut quieti in sanctis operibus serviamus.

Qui omnes homines vult salvos fieri. Hic probatur nemini oportere ad credendum vim inferre, nec tollere arbitri libertatem. Sed & illud hoc loco solvitur de induratione Pharaonis, & cetera huiusmodi objectionis quaestiones.

Et ad agnitionem veritatis venire. Si ipsi tamen vocanti Deo consentire voluerint.

Unus enim Deus. Unus enim Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus: id est, una in tribus personis natura est deitatis.

Unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus. Sicut unus Deus, ita unus est mediator inter Deum & homines universos: hoc est, nullus alius talis, nec Moyses, nec aliquis Propheta: quia hic & homo erat, & Deus. Sed

quia de traditione erat dicturus, ideo hominem solummodo nominavit.

Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Ille se pro omnibus dedit, si omnes redimi vellent.

Cujus testimonium temporibus suis confirmatum est. In testimonium generi humano, sanctae vitae dedit exemplum: quia & Prophetae suis testimonium fuere temporibus: novissime autem misit filium suum ad colonos.

In quo positus sum ego praedicator & Apostolus. In Christi testimonio, sive Christo.

Veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide & veritate. Volo ergo viros orare in omni loco. Magister gentium dat legem orandi, ut auctoritate Salvatoris, neque in monte, neque in Ierosolymis aliquis orandi eligat locum, sed in spiritu: qui ubique nobiscum esse intelligitur. Sanè de hoc loco, & hac causa à Iudaeis mota fuit quaestio, qui in templo solummodo in Ierosolymis orare cupiebant.

Levantes puras manus sine ira & disceptatione. A corde, & sanguine, omni que opere malo. Testimonium enim innocentiae, est manuum elevatio. Non solum autem manus ab opere, sed etiam mentem ab ira & disceptationis cogitatu, qui sibi dimitti petit, debet habere mundas. Nemo aliquid impetrare potest alia cogitando.

Similiter & mulieres. Omnia quae dixi de viris. In habitu ornato. Honesto, & convenienti naturae.

Cum verecundia & sobrietate ornantes se. Hae sunt ornamenta feminae Christianae.

Et non in tortis criminibus. Non debent occasionem dare concupiscentiae.

Aut auro, aut margaritis. Quae terrae sunt partes: cujus est homo dominus institutus.

Vel veste pretiosa. Quae praeter nimiam subtilitatem, nec frigus arceat: & de cujus pretio plurimi vestiri ejusdem naturae homines potuissent.

Sed quod docet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Ista ergo non sunt promittentium, sed negantium castitatem.

Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Discat quidem, sed cum omni humilitate & charitate.

Docere autem mulieri non permittit. Publicè non permittit: nam filium, aut fratrem debet docere privatim.

Neque dominari in virum, sed esse in silentio. Ne magistrum, sibi usurpando superbiat, sed taceat in Ecclesia.

Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Et Adam non est seductus: Mulier autem seducta. Reddit causam quare eas velit esse subiectas: scilicet quia & posteriores, in factura sunt, & priores in culpa.

In pravicatione fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem. In pravicatione fuit mandati. Sed non ideo desperet mulier: quia per baptismum quod est filiorum generatio, ipsa salvabitur: non Eva, sed credens mulier: quia Eva ad exemplum adducta est creatio: non de ipsius salute proprie tractabatur. Ceterum quomodo iustitia iusti super ipsam erit, & quomodo Noè, Job, & Daniel filios suos liberabant: sic per filios Eva salvabitur.

Si permanserint. Sicut superiores de plurali numero mulierum: ad singularem dicens, mulier in silentio discat: ita & hic rediit ad pluralem.

In fide & dilectione. Christi, & dilectione proximorum.

Et sanctificatione cum sobrietate. Notandum quod sola fides ad salutem ei qui post baptismum supervixerit, non sufficiat: nisi sanctitatem mentis & corporis habeat: quae sine sobrietate difficilè custoditur.

Caput III.

FIDELIS sermo: Si quis episcopatum desiderat. Primum laicos instituit: de quibus optimi quique in sacerdotium eliguntur, & sic dicit quales debeant ordinari.

Bonum opus desiderat. Ad boni operis desiderium eum provocat, non ad honorem.

Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse. Aut Ecclesiae princeps non erit: quam ideo Apostolus sine macula alibi definiit.

Unius uxoris virum. Viris nec hoc licet, quod velati inceperunt: multo magis illa quae etiam laico prohibentur.

Sobrius.

Sobrius. Et mente, & corpore.

Ornatum, prudentem, purum. His omnibus spiritualibus ornamentis.

Hospitalem. Ad humanitatis opus, cuncta plebs rectoris forma provocetur.

Doctorem. Tam verbo, quam exemplo. Si enim omnium vota scire voluerit, vel deberet, quomodo omnes valeant respondere: quanto magis sacerdos legem exquiret: quia angelus Dei omnipotentis est.

Non vinolentum. Ut fiducialiter possit corrumpere ebriosos.

Non percussorem. Sive ne sit petulans ad cadendum: sive ne malo exemplo conscientias feriat infirmorum.

Sed modestum. Qui omnia faciat cum mensura.

Non litigiosum, cupidum, sed suae domus bene praepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Servum Dei non oportet litigare. Lites autem & jurgia maxime ex cupiditatibus oriuntur.

Si quis autem domui suae bene praesere nescit, quomodo Ecclesia Dei diligentiam habebit? Ipse in sequentibus exposuit, si filios in castitate, & humilitate nutrit: hinc ejus diligentia comprobatur: si enim filios suos erudire nescivit, quomodo tantos Dei filios gubernabit, quorum mores secundum numerum sunt diversi? vel qua fiducia, qui indisciplinatos habet filios, audebit exigere disciplinam?

Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Ne nuper renatus, citò possit per ignorantiam exaltari: & putet se non tam ministerium humilitatis, quam administrationem saecularis potestatis adeptum: & condemnationem superbiae mereatur: sicut diabolus qui per iactantiam iudicatus atque dejectus est.

Oportet autem & illum testimonium habere bonum ab his qui fratres sunt. Ut sine offensione Iudaeis, infidelibus, atque Graecis, praesit Ecclesiae Dei. Omnes enim naturaliter noverrunt culpae vitia, & laudare virtutes.

Ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Ut non vituperetur ministerium nostrum: & per illum diabolus multos in laqueum teneat, qui poterant fieri Christiani.

Diaconos similiter. Irreprehensibiles, ut Episcopi eligantur. Quæritur cur de presbyteris nullam fecerit mentionem: sed eos in Episcoporum nomine comprehenderit: quia secundus, imò penè unus est gradus: sicut ad Philippenes Episcopi ac diaconis scribit, cum una civitas plures Episcopos habere non possit: & in Actibus Apostolorum presbyteros Ecclesiae iustus Ierosolymas congregans, ait: Inter cetera videte gregem, in quo vos Spiritus sanctus Episcopos ordinavit.

Pudicos. Continentes scilicet.

Non bilingues. Sufurro, & bilinguis multos turbat, pacem habentes.

Non multo vino deditos. Concessit necessitati parum, qui voluptati amplius denegavit.

Non turpe lucrum sectari. Turpe lucrum est de caelestibus mysteriis, terrena sectari.

Habentes mysterium fidei in conscientia pura. Mysterium est, quod passio Christi redemptio est salutis humanae: si ergo intelligit purè, non confunditur de humilitate Christi. Sive si propter hoc solum praedicat mysterium fidei, propter quod debet praedicari: non ultra debitum mysterium quaestum esse existimet pietatem.

Et hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Non solum Episcopi, sed & isti ante ordinationem probari debent.

Mulieres similiter pudicas. Similiter eas ut diacones eligi jubet. Unde intelligitur quod de his dicat, quas adhuc hodie in Oriente diaconissas appellat.

Non detrahentes. Quod illis vitium praecipue dominatur.

Sobrias, fideles in omnibus. In nullo dubitantes.

Diaconos sint unius uxoris viri: qui filii suis bene praesint, & suis domibus. Non ut si non habuerint, ducant: sed ne duas habeant. Si enim digniorem facit uxor, cur non magis & digami, & trigami ordinantur?

Qui enim bene ministraverint. Ostendit non ministerium tantum, sed qualitatem ministerii praemium promereri.

Gradum bonum sibi acquirere. Bonum, hic pro gradu majori posuit: sunt enim minores.

Et multam fiduciam in fide, quae est in Christo Jesu. Apud

Tom. V.

Dominum petendi, & apud homines docendi, vel etiam arguendi.

Hec tibi scribo fili Timothee, sperans me venire ad te citò. Si autem tardaverò, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari: quae est Ecclesia Dei vivi. Ut auctoritatem habeas pro me omnia ordinandi, hujus Epistolae sententia confirmatus.

Columna & firmamentum veritatis. In qua nunc sola veritas stat firmata: quae ante in lege erat posita vel naturae, quae sola sustinet aedificium.

Et manifestè magnum est pietatis sacramentum. Quod scire te cupio sacramentum incarnationis Christi, per quam generi humano pietas collata est.

Quod manifestatum est in carne. Quod nunc in carne ejus declaratum est.

Et iustificatum est in spiritu. Demonstratum est. Apparuit angelis. Quando dicebant: Gloria in excelsis Deo: quando illi in eremo ministrabant.

Praedicatum est gentibus. In gentibus omne genus hominum comprehendit.

Credium est in mundo, assumptum est in gloria. Videntibus Apostolis, ascendit in caelum.

Caput IV.

SPIRITUS autem manifestè dicit: quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide. Prophetalem inducit affectum, quod antiqui dicebant: Hae dicit Spiritus sanctus.

Attendentes spiritibus erroris & doctrinis demoniorum. Omnis haeretica doctrina, demonum arte composita est.

In hypocrisis, loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam. In hypocrisis loquuntur: qui cum non contineant, tam casti volunt videri, ut etiam nuptias damnet: tam abstinentes, ut creatura Dei parè utentes iudicent, cum ipsi comestationibus vacent. Hic verò ita castitatem & abstinentiam praedicat: ut nec naturam, nec creaturas damnet. Ad illud fortiores hortatur: istud concedit infirmis. Illi autem hoc non amore castitatis & abstinentiae, sed ad obumbrandum ejus iustitiam faciebant: sanctiores videri volentes, quam ille qui amore castitatis etiam nuptias concedebat: scilicet ne fornicationis crimen incurerent. Omnis enim qui nuptias damnat: non amator, sed inimicus est castitatis: dum & continentibus laudem tollit: & incontinentibus sublato nuptiarum remedio, fornicationis facit inire delictum.

Prohibentium nubere: abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem: Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Si ad proprietatem sermonis attendas: monstruosa nescio quae praedicatio praedicatur: quae tam nubere, quam abstinere prohibeat dicentium haec omnia quae sequuntur.

Hae praeponeas fratribus, bonus eris minister Christi Jesu. Libram in omnibus tenens, & omnia rationabiliter, & moderate dispensans.

Enutritus verbis fidei & bonae doctrinae, quam affectus es. Quia sacris legis literis ab infantia eruditus fuerat. Verba propriae fidei, sunt traditio symboli. Bona verò doctrina, qua vita instituitur Christiana.

Ineptas autem & aniles fabulas devota. Fidei vel religioni non aptas.

Exerce autem te ipsum ad pietatem. Pietas est etiam, cum tua tribulatione aliis subvenire, sicut Sareptana vidua fecit.

Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Sanctorum balnearum, venationum, & huiusmodi, quae ad breve tempus in carnali proficiunt sanitate.

Pietas autem ad omnia utilis est: promissionem habens vitae, quae nunc est, & futurae. Et ad praesens tempus, & in futurum: nam & ipsa vidua & in praesenti casta est, & merces ejus manet in ea.

Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Verus sermo apud omnium conscientiam, & cui nemo resistit.

In hoc enim laboramus, & maledicimur: quia speramus in Deum vivum. Cum certum sit apud homines, nihil nos dignum odio perpetrasset. Quid aliud sequitur, quam quod

Z z z